

תורת הבטחון – פורים

בענין "ונהפוך הוא" – כח הבטחון להפוך המצב לטוב

הנה מצינו דבר פלא, שכל הישועה שהיה בימי פורים, היה זה באופן של "ונהפוך הוא", העץ אשר רצה המן הרשע לתלות את מרדכי נהפך שהמן הרשע בעצמו נתלה עליו. וכן מה שנגזר עליהם להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, נהפך שהיהודים הרגו אויביהם וכו' וכו'. והדבר צ"ב מדוע היתה הישועה דוקא בהאי אופן, הרי לא הוצרך הישועה להיות בדוקא כן, הישועה היתה יכולה להיות רק בביטול הגזרה של להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, ולא בדוקא באופן שהכל נהפך על אויביהם, וצ"ב.

פורים על שם הפור

ולא עוד, שכל היו"ט של "פורים" נקרא על שם הפור שנהפך לפורנו - "כי פור המן נהפך לפורנו" (פיוט שושנת יעקב), כדכתיב (אסתר ט, כו): "על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור". ופי' הגר"א (שם) וז"ל, "על שם הנס שהיפך הקב"ה את כל המזלות, זהו עיקר הנס", עכ"ל. וגם זה צ"ב דמהו עומק הענין של "ונהפוך הוא".

ישועת פורים היתה מכח מדת הבטחון

והנראה לומר בעזה"ת, דהנה כל ישועת פורים היה אך ורק מכח מדת הבטחון, שהיו בוטחים בהשי"ת שיצילים, כדאיתא בפיוט של שושנת יעקב "להודיע שכל קויד לא יבשו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך". וכן הוא להדיא בדברי המדרש (מדרש תהלים שו"ט, מומור כ"ב): "בך בטחו אבותינו – אלו מרדכי ואסתר. אליך זעקו - דברי הצומות וזעקתם (אסתר ט, לא). בך בטחו - ובכן אבוא אל המלך (אסתר ד, טז). ולא בושו - דכתיב ליהודים היתה אורה ושמחה (אסתר ה, טז), ע"כ. וביאר האבן עזרא על הקרא ובכן אבוא אל המלך וז"ל, "והנה אסתר בטחה באלהיה על כן התענתה, ולא בטחה ביופיה, כי פני המתענה תשתנינה, אף כי עד יום השלישי", עכ"ל. הרי חזינו גודל מדת הבטחון של אסתר, שלא בטחה כלל בכחה בדרך הטבע, דהיינו יופיה, שע"י זה תישא חן בעיני אחשוורוש, רק ידעה אסתר שתכלית גזירת השי"ת הוא כדי שיתפללו, ויחזרו בתשובה, ועי"ז ימצא חן בעיני השי"ת, וזהו עיקר הגורם לשנות הגזירה, וע"כ במה הלכה למלך אחשוורוש? במדת הבטחון - "ובכן אבוא אל המלך" - שלא בטחה כלל בשום כח אחר, לא ביפיה ולא כח אחר, רק בטחה בהשי"ת, ומדת הבטחון יכול לשנות כל גזירה שבעולם.

ועוד מקור נפלא מצינו שהישועה של פורים היה רק ע"י מדת הבטחון, מדברי רבינו הגר"א (מובא בסידור הגר"א [אבני אליהו], ברכת 'על

הצדיקים) וז"ל, "גם שהוא מבטח לצדיקים הבוטחים בו ונותן שאלתם לאחר זמן, קודם יבא שאלתם הוא משען להם שלא יאבדו בטחונם בו יתברך, כמו שמצינו במצרים קודם צאתם שהראם נפלאות שישענו בו ויצאו בריש גלי (בראשית יד, ח; ובני ישראל יוצאים ביד רמה, ומתרגמינן בריש גלי), "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיה ב, ג), וכן באחשוורוש קודם שנתלה המן הראה להם גדולת מרדכי אשר קראו לפניו ברחובות, "ככה יעשה לאיש אשר המלך הפיץ" (אסתר ו, יא), סעד אותם בבטחונם קודם יצאו מאפלה לאורה, שיקבלו את התורה שנית בבטחון גדול ובלב שמח, וכן לעתיד "כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו) להיות משען לנו בבטחונינו בו יתברך", עכ"ל. הרי חזינו מדברי הגר"א, דכפשוטו ליכא שום תכלית במה שהמן לקח מרדכי על הסוס ברחובות העיר, אלא שכל זה היה כדי לחזק מדת הבטחון של כלל ישראל, ורק ע"י זה יזכו לישועת ה'.

אין שום מקרה בעולם

ויש להוסיף עוד על דברי הגר"א, דהנה צ"ב מדוע מרדכי הגיד לאחשוורוש שבגתן ותרש רוצים להרגו, אמאי לא הניחם להרוג את אחשוורוש, ואז אסתר תחזור אליו? וביאר מרן המשגיח ר' מתתיהו שליט"א, שמרדכי ידע שאם הקב"ה מיידעו אינו רק מקרה בעלמא, שכל מה שנעשה בעולם הוא כולו בהשגחת השי"ת, ועל כרחך שהקב"ה רוצה שיעשה דבר עם מה ששמע אותם מספרים. ועל זה הבין מרדכי להגיד לאסתר לומר לאחשוורוש [וכתב הגר"א (שם) שידע מרדכי שנעשה נס ע"י זה].

ולפי זה, נראה בעזה"ת להוסיף ולומר שזהו התכלית במה שהרכיבוהו ברחוב העיר, שכל כלל ישראל ראה, "שאין שום מקרה בעולם כלל", וכל העולם נוהג כולו בהשגחת השי"ת, דמה שגרם שהמן הרכיב את מרדכי ברחוב העיר, הוא רק משום שהבין מרדכי שאין שום מקרה בעולם, וע"כ הגיד לאסתר לומר לאחשוורוש שבגתן ותרש רוצים להרגו. וע"י זה חיזקו בטחונם בהשי"ת, וע"י בטחונם זכו לישועת ה'.

כח של בטחון להפוך הכל להיות לטוב

והנה מאחר שמבואר שכל הישועה של פורים הוא רק מכח מדת הבטחון בהשי"ת, לפי זה מובן היטב מדוע כל הישועה נעשה באופן ונהפוך הוא. שזהו הכח של מדת הבטחון, שהבוטח בה, זהו סיבה - "להפוך מה שנראה רע להיות טוב". וכן האריך רבינו יונה (שערי תשובה שער ב, אות ה) וז"ל, "ויש על הבוטח בשם להחיל במעוץ צוקתו, כי יהיה החושך סבת האורה, כמו שכתוב "אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך ה' אור לי", ואמרו רז"ל (מדרש תהלים כ"ג): אלמלא נפלת לי לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי", עכ"ל.

ומבואר מדבריו, דהבוטח בהקב"ה יודע שכל חושך הוא סיבת האור, וכל דבר שנראה כרעה, הוא סיבת הטוב.

ויסוד דבר זה, שמדת הבטחון יכול להפוך מצב רע להיות טוב, מבואר היטב בדברי הבן יהודע שהק' על הגמ' (ברכות ס, ע"ב) בסיפור של ר"ע שאמר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, הרי כבר אמרה הגמ' שצריך לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד? וכתב, "ונ"ל בס"ד כונתו לומר כי האדם שפותח פיו לטובה אפילו אם נגזרה עליו גזירה לרעה אפשר שתתבטל, ולכן אמר כל מה שאתם רואין עתה שהכל נעשה לטובה, היינו בשביל דאמרי לכו מעיקרא על כל דבר שנעשה דעבדי משמיא לטב, ועל כן פתחון פי שפתחתי לטובה גרם שיהיה הדבר ההוא לטובה באמת, ורצה ללמדם בזה שיהיו מורגלים לפתוח פיהם לטובה על כל דבר אע"פ שנראה שהוא רעה", עכ"ל.

וכן האריך המהר"ל (נתיב הבטחון) וז"ל, "ולכך אמר גם זו לטובה ר"ל שגם זו שאם נראה פורעניות וצרה גדולה שהוא י"ג נגד י"ג ווי"ן על ידי הבטחון בו ית' נעשה לטוב הגמור כי הבטחון בו ית' עדי עד כמו שהתבאר, ויכול הוא ית' שיהיה זה לטובה. ולכך אין לך אות שנקרא אות ההיפוך כמו הוא"ו שנקרא אות ההיפוך, דבר זה מורה שהוא ית' הדבר שנראה רע הגמור יכול לעשות ממנו הטוב הגמור, וכל זה מפני כי הוא יתברך אחד ובידו הכל ולכך מן דבר שנראה רע גמור עושה ממנו טוב הגמור, ולכך מספר אחד מספרו ג"כ י"ג כמספר וא"ו, ולכך היה נקרא נחום איש גם זו כי נרמז הכל בלשון זו, והבן הדברים שהם עמוקים ואמתיים. כמה גדול מדת הבטחון שבוטחים בו ית' בכל לב, עד שכל הדברים נעשים לו לטובה כמו שהיה אצל ר"ע ואצל נחום איש גם זו. כי מפני שהוא היה בוטח בו ית' שיציל הש"י אותו כי הכל יכול", עכ"ל. וכ"כ מהר"ל בנתיב אהבת ה' (פרק א) וז"ל, "וכאשר יאמר על הדבר שנראה רע והוא בוטח בו יתברך שהוא לטובה אז יתן הש"י אותו רע לטובה וכו'", עכ"ל.

והביאור בהנהגה זו, שיסוד מוסד כמדת הבטחון, דאדם זוכה להשגחת השי"ת כפי שיעור שפונה ובוטח בהשי"ת, ואילו אומר על מצב שנראה רע שהוא טוב, שמרגיש באמת שאין השי"ת מביא עליו שום דבר רע, הגם שנראה כמצב רע, אז השי"ת פונה לו בהשגחתו, ומהפך מצבו להיות טוב, אבל מי שאינו בוטח בהשי"ת, ואינו פונה להשי"ת ומרגיש שהוא במצב רע, אינו זוכה לישועת ה', שיתהפך מצבו להיות לטוב.

וא"כ י"ל מובן היטב מדוע, הישועה היתה דוקא באופן "ונהפוך הוא", דזהו מענין של בטחון להפוך דבר רע לטוב, ועל כן, בכח בטחונם בהקב"ה, נהפך כל הגזירה להיות להם לטוב, ועל כן כל מה שגזרו על היהודים נהוך עליהם, וע"כ היהודים הרגו את אויביהם, שזהו היפך מה שנגזר עליהם.

הדר קבלוה בימי אחשורוש

ונראה להוסיף עוד על זה, דזהו הטעם מדוע אחר הנס של פורים הדר קבלוה את התורה. כדאיתא בשבת (פא, ע"ב): "ויתיצבו בתחתית

ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש. דכתיב קימו וקבלו היהודים, קימו מה שקיבלו כבר", עכ"ל. ופרש"י "בימי אחשורוש - מאהבת הנס שנעשה להם", עכ"ל.

תכלית גילוי השגחת השי"ת להיות דבוק בו יותר

והנה ר' אהרן קוטלר כתב (משנת ר"א ח"א עמ' כ"ג) וז"ל, "עוד עיקר גדול, כי גילוי ההשגחה הוא לפי הבטחון, היינו כי מראים לו שהוא מושגח מהשי"ת ועי"ז תתחזק אמונתו בחוש, משא"כ בלא הגילוי, אף שנותנין לו, אך כיון שנותנין בדרך הסתר יש לו מקום לטעות. ואז"ל ה' צלך" מה הצל הזה וכו' (של"ה שער הגדול ל) ומה שרואה יותר השגחה חופפת עליו, הרי הוא מתדבק יותר בהשי"ת ומייחל לו, וכן זוכה לעצם הטובה עבור בטחוננו כאמור (תהלים לב, ט): "והבוטח בה' חסד יסובבנו", ואם יזכה בלא בטחון הרי הוא חשבון מיוחד, שהרי הקב"ה יסד טבעה של ההנהגה לפי הבטחון, ברוך הגבר וגו', וה"ו להיפך נגרם חסרון, וע"כ יש הבדל באופן הקבלה אם היא ע"ד בטחון או ח"ו בלא בטחון", עכ"ל. הרי התכלית בכל מיני גילוי ההשגחה הוא בשביל שיתחזק יותר ויותר להיות מאמין בהקב"ה, ולהיות יותר ויותר דבוק בו.

מצות בטחון הוא דבקות בהשי"ת

ויודע דברי המשך חכמה שמוצות בטחון נלמד מקרא "ובו תדבק", והוא מצוה להיות דבוק להקב"ה. וז"ל, "אמנם לדעתי היא מצוה פרטית כוללת כל אנשי האומה, כל אחד לפי ערכו, וזה מה שלא מצאנו בתורה רק רמזים עליה. וזהו ענין הבטחון, שהפליג ירמיהו וקלל (ירמיהו ז, ה): "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו". ודוד בכל תהלותיו אחז בה (תהלים כו, א): "בה' בטחתי וכו', וזה הענין נקרא "ובו תדבק", שכיון שייציר האדם שהוא דבוק להשגחה העליונה מהשי"ת, ומרגיש השי"ת בעניניו יותר ממה שמרגיש האדם בעצמו, וכמו שדרשו על (שמות ג, ז): "כי ידעתי את מכאוביו", ובאגדת בראשית על "מה אקוב" וכו'. אז האדם בטוח ונח, ואינו דואג מאומה לעניניו, כי מה יועיל יכולתו נגד יכולת הבורא הדבוק עמו, ומרגיש בהעדריו כביכול. וזה נקרא דביקות, והיא מצוה כוללת בבחינות שונות לכל אנשי האומה בלא הבדל וכו'", עכ"ל.

וא"כ י"ל, דאחר הנס שהיה בימי פורים, מכח אותו דבקות הדור וקבלו את התורה, שזהו התכלית בכל גילוי השגחת השי"ת, להיות יותר ויותר דבקים בו. וכל זה מתוק מדבש כדברי הגר"א שכתב במשלי (כב, ט): "ועיקר נתינת התורה לישראל הוא כדי שישומו בטחונם בה' כמ"ש וישומו באלהים כסלם וגו', והוא לפי שעיקר הכל הוא הבטחון השלם, והוא כלל כל המצוות וכו'", עכ"ל.

פורים שמח!!